

Ljudevit i Juraj (o kojega je djelima trebalo šta stvarnije reći) Andrassy, slovenski R. Andrejka, srpski D. Arandjelović.

Pravna skupina u »Hrvatskoj enciklopediji« obiluje raznovrsnim člancima, tako da sama za sebe tvori malu enciklopediju pravnih pojmova. Premda je urednik bio skučen na prostor, nastojao je dati što više građe, makar bili pojedini članci i kraći. Ipak su neki važniji pojmovi potanje obrađeni kao na pr. pojam *actio* u pravu, gdje je lijepo prikazana razlika između značenja u rimskom pravu i današnje upotrebe te riječi u smislu »zahtjeva«. Isto je tako iscrpno prikazan zamašaj agrarnog prava u naše vrijeme, pa analogije u privatnom pravu (trebalo je međutim obraditi analogiju i u kaznenom pravu, pogotovo kad je u novije vrijeme u tom pogledu došlo do previranja u ustaljenom mišljenju), te arbitraže, gdje je pitanje iznijet historijat te ustanove međunarodnog prava, dok je analiza samoga pojma ostavljena za obradu pod natuknicom međunarodni sporovi. Treba još istaći izvrsnu analizu atenskog ustava, gdje se opširno prikazuje razvitak svih čimbenika ustavnog života u jednoj od najrazvijenijih društvenih zajednica u starom vijeku, te za nas važan članak o austro-ugarskoj nagodbi, u kome se ne govori samo o odredbama nagodbe, nego pokazuje način njenoga postanka i raščinja državnopravni položaj tako stvorene državne tvorevine, koji je najbliži realnoj uniji. Tim člancima se uvelike pomaže proširenje znanja ili barem osvježenje poznavanja nekog predmeta, tako da će u njima svatko naći zanimljivo štivo za odgoj svoga duha. A kako je to i glavna namjera »Hrvatske enciklopedije«, postignut je tim nastojanjima potpuni uspjeh i za samo poduzeće, a ne samo za pojedinu u knjizi obrađenu skupinu. Pravna skupina služi kao primjer, kako se na ograničenom prostoru dadu temeljito obrazložiti najznačajniji pojmovi i kako ih se može mnogo obraditi unatoč svih teškoća. Zbog tih svojstava će »Hrvatska enciklopedija« sigurno biti omiljen i tražen, kako bi Nijemci rekli »Nachschlagewerk«, ili po naški priručnik za svako područje znanja, a ponajviše za društvene znanosti i njima srodne nauke.

Zlatko Gašparović

JUPANUS MORSTICUS

U hrvatskim ispravama XI. i XII. stoljeća, pisanim na latinskom jeziku, javlja se među državnim dostojanstvenicima *iupanus morsticus* ili *moristicus*, *marsticus*, *iudex* ili *dux marianorum*, gospodar morske župe, koju Konstantin Porfirogenet zove grčkim imenom Parathalassia (pomorje ili primorje). Neki su to ime *morsticus*, *marsticus* krivo tumačili kao *marescalear*, *praefectus stabuli*, to jest vrhovni konjušnik, drugi kao *dapifer*, stolnik ili ubrusar. I postanje naziva *morsticus* nije dosadanjim istraživačima jasno. Rački (Documenta 82 i Rad XXXV 42) misli, da je *morsticus* od *morst* — i latinskoga *dometica* — *icus* ili — *icus*. Bare Poparić u studiji »O pomor-

skoj sili Hrvata (Izd. Matica Hrv. 1899., 128) zna da se zapovjednik Krešimirove mornarice javlja »pod polatinjenim naslovom *morsticus* i *moristicus* (mjesto *morscius*, od *morski*)«, ali ne kaže nigdje, kako li je taj naziv glasio u hrvatskom jeziku. Iskonski hrvatski oblik bio je bez sumnje »*morštik*« i »župan *morštik*«, onako kao što su se župani bibrirski, cetinski, dridski, krbavski, lučki, sidraški, zastobrički zvali bibrirštik (ili kasnije bibriršćik), cetinštik, dridštik, karbavštik, lučšćik, sidrašćik, zastobrišćik (breberisticus, brebescius, cetinsticus i t. d.). Stoga krivo misli Petar Skok, da je na primjer *dridisticus* »hibridan hrvatsko-latinski adjektiv *drid*+*sk*+*icus*. (Studije iz ilirske toponomastike. Glasnik bosanskog muzeja 1920, 7), i isto tako da je nastao naziv *morsticus* (Problem romanstva i slavenstva na našim ostrvima. Jadranska Straža 1940, 485). Dridštik i morštik jednako su hrvatske riječi kao bratšćik i gradšćik, latinski im je samo završetak -us, kao u *banus* i *iupanus*. Ovaj format -šćik odavna je mrtav u hrvatskom jeziku, ali je osobito živ u ruskom, gdje ima mnoštvo ovakvih riječi (izvoščik, praporščik, prikaščik). Ispravnije od Račkoga i Skoka tumačio je spomenute jezične tvorevine hrvatske kancelarije Vladimir Mažuranić u svojim »Prinosima za hrvatski pravno-povjestni rječnik.

Antun Šimčić

BUGARI O PISCU »OGNJIŠTA«

(Sofijski dnevnik »Dnes«, u svom broju 399 od 12 kolovoza 1941. donosi članak prof. Nikolaja Dončeva pod naslovom: »Hrvatski ministar Budak—pisac«.

U članku veli autor ovo:

Današnji ministar narodne prosvjete Države Hrvatske dr. Mile Budak nije samo ugledni javni radnik i hrabri borac za slobodu i nezavisnost svoga naroda, nego je i daroviti pisac.

Budak je beletrista i romanopisac, o kojem je jedan hrvatski kritičar napisao u »Obzoru«, povodom tijela »Ognjište«: »Da je Mile Budak sin velikog naroda, »Ognjište« bi proslavilo njegovo ime po cijelom svijetu. Možda mu se ne bi nasmiješila slava poljskoga mu subrata Reymonta, autora »Seljaka«, nosioca Nobelove nagrade, ali bi Budak bio priznat u svojoj domovini, gdje nije sasvim lako biti »orokom«.

Dalje prof. Dončev citira misli talijanskog slaviste Umberta Urbani-a, što ih je iznio u ljubljanskom listu »Jutro«, i koje smo donijeli u prošlom broju H. R. pod naslovom »Mile Budak — najoriginalniji hrvatski pripovjedač.« — Završujući članak, prof. Dončev veli:

Uopće, temeljni motivi za stvaralaštvo Mile Budaka jesu ljubav i privezanost hrvatskog seljaka za rođenu grud, premda ta zemlja nije sasvim pristupačna zbog svoje surovosti i bijede, svetost osjećanja prema domaćem ognjištu, najjačem osloncu narodnosne bitnosti.

U svojim djelima govori Mile Budak kao pjesnik i zato mnoge njegove priče, lirski nastrojene, imaju naročiti utjecaj na čitaoca, utječu mu na dušu i urezuju mu u misao likove, koji se

dugo pamte. Jedan dokaz više za snagu i čar njegova talenta.

NAPOMENA O PISCU PRIPOVIJEDKE »VAMPIR«

SVETOSLAV MINKOV pripada onoj generaciji bugarskih književnika, koji su se javili u književnosti poslije svjetskoga rata i čine danas skupinu pripovjedača, koji su stupovi suvremene bugarske proze. Rođen je godine 1902. u Radomiru. Najprije je polazio austrijsku vojničku realku u Velehradu u Češkoj, a kasnije je studirao u Sofiji filozofiju, a u Münchenu eksportnu akademiju. Živi u Sofiji. Prvu knjigu pripovijedaka, »Plava krizantema« izdao je godine 1921. Dalje su se redala djela: »Sat« (1924.), »Žarptica« (1927.), »Igra sjena« (1928.), »Kuća kraj posljednje ulične svjetiljke« (1931.), »Automati« (1932.), »Gospoda s radiogenim očima« i »Priče u ježevoj koži«. U suradnji s Konstantinom Konstantinovim napisao je roman »Srce u kutiji od kartona« (1935.). U početku svoga književnog rada pripadao je Minkov skupini književnika, koji su bili pod utjecajem njemačkog ekspresionizma, pa su pisali fantastične pripovijetke, koje su po tematici i obradbi bile daleko od bugarske stvarnosti. Toj skupini pripadali su, uz njega, od istaknutijih pisaca, pjesnik Geo Milev te prozaisti Čavdar Mutafov i Vladimir Poljanov. S vremenom je Minkov prešao k realističkoj pripovijedki, iako ne posve, a u svoje prikaze unosi mjestimice zdrav humor, finu satiru i jetku ironiju. Posebnu vrstu čine njegove novele, u kojima iskorišćuje znanstvene hipoteze i otkrića, da se može narugati suvremenim tekovinama te užurbanosti i mehanizaciji današnjice. Minkov je napisao i dva veća djela: »Madrid gori«, u kojemu je opisao događaje u Španjolskoj za vrijeme građanskih ratova, i »Druga Amerik«, knjiga priča i putnih bilježaka. Ovo drugo djelo prevedeno je i na francuski. Neka njegova djela bila su i nagrađena. Tako je zbirka novela »Igra sjena« dobila državnu književnu nagradu, a »Kuća kraj posljednje ulične svjetiljke« nagradu Društva bugarskih književnika. Minkov je i izvrstan dječji pisac, pa je objavio nekoliko djela za omladinu. On je i jedan od dobrih poznavalaca stranih književnosti, pa uređuje »Biblioteku stranih romana«, koju izdaje sofijska naklada »Hemus«. Prevodi mnogo s njemačkog, a preveo je još Andersenove priče i »Toedolfa« Sigride Undset.

KULTURNA KRONIKA

SLOVACI O DRAMATIZACIJI »OGNJIŠTA«

Budakovo je »Ognjište« veoma dobro poznato u Slovačkoj, iako još nije prevedeno na slovački jezik. Kako se sada već dovršavaju pripreme za izvodjenje »Ognjišta« na našoj pozornici, Slovaci već pišu o tome u svojem novinstvu, posvećujući mu duge stupce. Tako je u »Gardisti« (kojeg je glavni urednik poznati slovački književ-

nik Milo Urban) od 24. pr. mj. posvećen dugi članak o dramatizaciji »Ognjišta« od Tita Strozzi-a. Tom prilikom Slovaci ističu da će izvedbom »Ognjišta« na pozornici biti pružena mogućnost najširim slojevima, da se i oni upoznaju sa svećtačkim likom Anere, satanskom osobom Blažica i andeoski smirenim obrazom Lukana. Isto tako Slovaci opširno pišu i o drugoj dramatizaciji »Ognjišta« prof. Vojmila Rabadana, koju je, kao i prvu, odobrio Budak za izvedbu.

LOVRO MATAČIĆ U BERLINU I BRATISLAVI. Poznati dirigent zagrebačke opere Lovro Matačić ponovno je gostovao u Berlinu, gdje je kao dirigent prošle godine postigao zavidne uspjehe. Matačić je u Berlinu dirigirao Velikom berlinskom filharmonijom. 9. listopada nastupio je u Bratislavi, kao gost bratskoga slovačkog naroda, gdje je dirigirao »Carmen«. Velike uspjehe, koje je Matačić prigodom oba gostovanja postigao potvrđuje pohvalno pisanje njemačke i slovačke štampe, koje naročito u posljednje vrijeme posvećuju veliku pažnju razvitku cjelokupne hrvatske umjetnosti, ističući, da se ova već sada plasirala među najbolje u Evropi.

HRVATSKI UMJETNICI I ARHITEKTI U NJEMAČKOJ. Njemački ministar promičbe dr Goebels pozvao je na petnaestodnevnu terneju po Njemačkoj hrvatske umjetnike i arhitekta. Hrvatski umjetnici su na svojem putu razgledali ove njemačke gradove: Beč, Dresden, Magdenburg, Berlin, Frankfurt na Maini, Stuttgart, München, Salzburg i Graz. Na tome putu po Njemačkoj bili su ovi hrvatski umjetnici i arhitekti: Zlatko Šulentić, Omer Mujadžić, Gustav Likan, Liga Doroghi-Pozajić, Melita Lorković, Mladen Pozajić, Milo Cipra, Jozo Budak, Karlo Seikot, Jure Stahuljak, Ivan Mirjev, Marijan Matijević, Lovro Matačić, Stanislav Stražnicki, Mato Grković i Marko Čović. Hrvatski umjetnici su oduševljeni onim što su vidjeli i doživjeli u suvremenoj Njemačkoj na nezaboravnom putu s kojega su ponijeli mnogo ugodnih dojmova.

SMRT MLADOGA PJESNIKA STIPE BEŠLINA. Nekoliko dana prije proglašenja Nezavisne Države Hrvatske umro je u Bačkome Monostoru mladi, talentirani pjesnik bačkih Hrvata Stipe Bešlin. Umro je od sušice. Bešlin je seljačko, — siromašno dijete. Rođen je 1920. Kao petoškolac izbačen je iz svih gimnazija bivše Jugoslavije radi svojega ustaškoga rada. Bio je oduševljeni starčevićanac i pjesnik. Neke njegove pjesme tiskane su u »Hrvatskoj Reviji« i u »Savremeniku«. Hrvatska Revija donijela je u svojem listopadskom broju njegovu posljednju pjesmu »Što imamo od života?«, dok je ova bilješka o pokojnom pjesniku zabunom izostala, pa je ovdje donosimo. Pjesnik bačkih ravnica Stipe Bešlin s nama je!

150-GODIŠNJICA SMRTI HEINRICH VON KLEISTA. Ove se godine cijeli kulturni svijet: sjetio Heinricha von Kleista, predstavnika njemačke romantičke škole, prilikom 150-godišnjice